

УДК 782.1:78.071.1(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2026-2-57-5>

Го Цзя

аспірант кафедри теорії музики та кафедри академічного співу,
Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка
<https://orcid.org/0009-0003-6303-7118>

АРИЯ-МОЛИТВА «ВЛАДИКО НЕБА І ЗЕМЛІ!» ЯК ДРАМАТУРГІЧНИЙ ЦЕНТР ОБРАЗУ АНДРІЯ В ОПЕРІ СЕМЕНА ГУЛАКА-АРТЕМОВСЬКОГО «ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ»

Статтю присвячено дослідженню образу Андрія в опері Семена Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» у музично-драматургічному та виконавському аспектах на прикладі арії-молитви «Владико неба і землі!». У центрі уваги перебуває проблема художнього втілення цього персонажа як носія героїко-патріотичної ідеї твору та розкриття його ролі у загальній драматургії опери.

З'ясовано, що образ Андрія виконує важливу ідейно-композиційну функцію, підносячи сюжетну дію з площини побутово-комедійного жанру до рівня національно-патріотичного осмислення історичної долі українського козацтва. Показано, що герой уособлює ідеал молодого козака, у характері якого органічно поєднуються особисте почуття кохання та глибока відданість Батьківщині, що надає образу узагальненого символічного значення.

Проаналізовано інтонаційні та ладово-гармонічні особливості вокальної партії Андрія, що спираються на традиції української пісенно-романсової лірики, зокрема широку кантиленну мелодику, плавний хвилеподібний розвиток мелодії та світлотіньові ладові відхилення. Простідовано зміну музично-виражальних засобів у створенні емоційно-психологічного образу героя у поступовому динамічному розвитку. Підкреслено драматургічне значення введення хорових епізодів, які розширюють індивідуальне висловлювання персонажа до колективного звучання. Окреслено також виконавські особливості партії Андрія, що потребують від співака кантиленного звуковедення, інтонаційної точності та глибокого розуміння художнього змісту. Зроблено висновок, що образ Андрія надає опері піднесеного національно-патріотичного звучання та постає символом молодого духовної сили українського народу.

Ключові слова: українська опера, Семен Гулак-Артемовський, «Запорожець за Дунаєм», образ Андрія, музична драматургія, український романсовий стиль, вокальна інтерпретація.

Guo Jia. The aria-prayer 'Lord of Heaven and Earth!' as the dramatic centre of Andriy's character in Semen Hulak-Artemovsky's opera «Zaporozhets Beyond the Danube»

The article is devoted to the study of the character of Andrii in Semen Hulak-Artemovsky's opera «Zaporozhets Beyond the Danube» from the perspectives of musical dramaturgy and performance, focusing on the aria-prayer "Lord of Heaven and Earth!". The study concentrates on the artistic embodiment of this character as the bearer of the heroic and patriotic idea of the work and on clarifying his role in the overall dramaturgy of the opera.

It is established that the character of Andrii performs an important ideological and compositional function, elevating the plot development from the plane of a domestic comic genre to the level of a national and patriotic interpretation of the historical fate of the Ukrainian Cossacks. The article demonstrates that the hero embodies the ideal of a young Cossack whose character organically combines personal love with deep devotion to the homeland, which endows the image with a generalized symbolic meaning. The intonational as well as modal-harmonic features of Andrii's vocal part are analyzed, revealing their connection with the traditions of Ukrainian song-romance lyricism, particularly the broad cantilena melodic style, the smooth wave-like development of the melodic line, and expressive

modal shifts that create subtle tonal contrasts. The transformation of musical expressive means in shaping the emotional and psychological portrait of the hero is traced through the gradual dynamic development of the aria. Particular attention is paid to the dramaturgical significance of the choral episodes, which expand the individual expression of the character into a collective musical statement. The performance aspects of Andrii's vocal part are also outlined, emphasizing the necessity of cantilena vocal production, precise intonation, and a profound understanding of the artistic and dramatic content. It is concluded that the image of Andrii endows the opera with an elevated national and patriotic resonance and emerges as a symbol of the youthful spiritual strength of the Ukrainian people.

Key words: *Ukrainian opera, Semen Hulak-Artemovsky, Zaporozhets Beyond the Danube, the character of Andrii, musical dramaturgy, Ukrainian romance style, vocal interpretation.*

Вступ. Опера Семена Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» посідає особливе місце в українській музичній культурі як яскравий зразок національної комічної опери, у якій європейська традиція *opera-buffa* органічно поєднується з українським історичним і духовним ґрунтом. Попри жанрову легкість і наявність комедійних сцен, у центрі твору перебуває складна історична драма – доля запорожців, змушених після зруйнування Січі жити далеко від рідного краю. Саме цей історичний підтекст надає опері глибини: за зовнішньою жвавістю й дотепністю приховується гіркий біль вигнання та негасиме прагнення повернутися додому.

Композитор збирає характерні ознаки італійської комічної опери – тридійну композицію, стрімкі фінали, чіткий розподіл персонажів за амплу (комедійна й лірична пари, поетать володаря), оптимістичну розв'язку. Проте ці усталені форми наповнюються новим змістом. Лірична лінія тут виходить за межі традиційної любовної інтриги й набуває ширшого сенсу – вона стає художнім виразом нерозривного зв'язку людини з рідною землею.

Національна своєрідність опери виявляється у зверненні до українського історичного матеріалу, у глибокій інтонаційній спорідненості з народною пісенністю, а також у тонкому переплетенні гумору з героїко-патріотичними акцентами. У цьому контексті кохання постає не лише як особисте переживання, а як внутрішня опора, що допомагає вистояти в умовах вимушеної розлуки з Батьківщиною. Почуття до коханої людини й любов до рідного краю взаємно підсилюють одне одного, формуючи моральну силу героїв.

Саме в такій ідейно-художній площині розкривається образ Андрія – носія лірико-романтичного начала, яке тісно переплітається з активною патріотичною позицією. Його любов до Оксани сповнена щирості та самовідданості, але водночас пронизана тугою за Україною. Для нього кохання невіддільне від мрії про повернення на рідну землю, а особисте щастя можливе лише у свободі. Через поетать Андрія інтимна лірика підноситься до рівня узагальненого символу – вона звучить як вияв вірності не тільки коханій, а й Батьківщині, надаючи опері особливої емоційної та духовної ваги.

Матеріали і методи. У науковій музикознавчій літературі, присвяченій опері «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемовського, переважають дослідження історії створення твору, його сценічної долі та загальних характеристик драматургії, тоді як спеціальні розвідки, присвячені музично-образному аналізу персонажа Андрія та його музичного втілення, фактично відсутні.

Серед праць, що висвітлюють історико-культурний контекст діяльності композитора, важливе місце посідає монографія Леоніда Кауфмана¹, у якій подано життєпис мит-

¹ Кауфман Л. С. С. Гулак-Артемовський. Київ: Музична Україна, 1973. 37 с.

ця, розглянуто основні етапи його творчості та окреслено значення опери «Запорожець за Дунаєм» у становленні українського національного оперного мистецтва. Біографічні та історико-літературні аспекти творчої постаті композитора також висвітлено у статті Ганни Гаджилової², де увагу зосереджено на життєвих і творчих колізіях митця та на культурному середовищі, у якому формувався його світогляд. Додаткові відомості про духовні та творчі зв'язки композитора подано у публікації Олени Бугаєвої³, присвяченої листуванню Тараса Шевченка з Семеном Гулаком-Артемівським, що дозволяє ширше окреслити інтелектуально-мистецький контекст епохи.

Особливо цікавою та актуальною є дослідження Юрія Чекана⁴ «Львівський «Запорожець»: лірико-побутова комедія чи героїчна казка?», присвячене сучасній львівській постановці 2023 року. У статті автор проаналізував жанрове переосмислення опери «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемівського. Вчений відзначає жанрову трансформацію опери – з лірико-побутової комедії у героїчну казку. Таку інтерпретацію розглянуто як свідомий деколонізаційний жест, спрямований на подолання імперських і радянських моделей рецепції української музичної класики. Зазначено, що нове сценічне прочитання сприяє переосмисленню національної музичної спадщини в деколонізаційному ключі.

Стаття Оксани Пшеничної⁵ «Опера «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського – інтерпретаційно-аксіологічний дискурс» присвячена порівнянню двох режисерських інтерпретацій опери композитора – постановок Анатолій Бочаров (Київ, 1953) та Оксана Тараненко (Львів, 2023), крізь призму інтерпретаційно-аксіологічних принципів. Дослідження показує, як різні соціокультурні умови – радянський контекст і сучасна Україна – зумовили відмінні художні акценти: від ідеологізованого трактування до сучасного національно-патріотичного прочитання опери.

Ольга Брюховецька⁶ у статті «Запорожець за Дунаєм» і колоніальний міф аналізує український фільм-оперу за мотивами твору Семен Гулак-Артемівський як приклад відтворення колоніальних стереотипів про українців. Авторка доводить, що у стрічці національна культура подана у формі «шароварного» псевдофольклору, який продовжує імперський міф і спотворює історичну пам'ять про козацтво.

Питання сценічної інтерпретації опери порушує дослідження Віктора Бондарчука⁷, у якому проаналізовано режисерське прочитання твору у постановці Дмитра Гнатюка. У цій праці увагу приділено драматургічним акцентам вистави, особливостям сценічного втілення образів та трактуванню національної ідеї твору в сучасному театральному просторі.

² Гаджилова Г. Семен Гулак-Артемівський: життєві і творчі колізії. *Слово і час*. 2013. № 4. С. 17–27.

³ Бугаєва О. В. Листи Т. Шевченка до С. Гулака-Артемівського: історія стосунків великих митців. *Українська біографістика*. 2014. Вип. 11. С. 37–53.

⁴ Чекан, Ю. Львівський «Запорожець»: лірико-побутова комедія чи героїчна казка?. *Збірник наукових праць Сучасне мистецтво*, № 21, 2025. 209–218.

⁵ Пшенична О. Опера «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського – інтерпретаційно-аксіологічний дискурс. *Українська музика* : науковий часопис. Львів : ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2024. Чис. 2 (49) С. 123-130.

⁶ Брюховецька О. «Запорожець за Дунаєм» і колоніальний міф. *Кіно-Театр*. 2008. № 3. С. 48–51.

⁷ Бондарчук В. «Запорожець за Дунаєм» у режисерській інтерпретації Дмитра Гнатюка. *Українська музика* : науковий часопис. Львів : ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2017. Чис. 3 (25). С. 94–102.

Публікація Леоніда Анічікіна⁸ присвячена історії створення опери, її сценічній долі, місцю в українській культурі, його значенні для національного музичного театру.

Таким чином, аналіз наявної літератури засвідчує, що попри значну кількість досліджень, присвячених творчості композитора та історії опери «Запорожець за Дунаєм», образ Андрія та його сольні вокальні номери не стали предметом спеціального музикознавчого дослідження. Відсутність детального аналізу інтонаційної, тематичної та драматургічної ролі його арії зумовлює наукову актуальність цієї статті, спрямованої на висвітлення музично-образної характеристики цього персонажа.

Методологічну основу дослідження становить комплекс наукових підходів, зокрема *історико-культурний, музикознавчий та інтермедіальний*, що дозволяють розглянути образ Андрія в опері «Запорожець за Дунаєм» композитора Семена Гулака-Артемовського у взаємодії поетичного тексту, музично виражальних засобів та музичної драматургії. У роботі застосовано також *герменевтичний та виконавсько-інтерпретаційний підходи*, спрямовані на розкриття художнього змісту образу та особливостей його музично-сценічного втілення.

Результати. Образ Андрія в опері «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемовського постає як уособлення молодого козака-патріота – щирого, відважного і глибоко відданого своїй землі. У його характері органічно поєднуються два визначальні почуття: самовіддане кохання до Оксани та безкомпромісна любов до рідної України. На відміну від побутово-комедійної лінії Карася й Одарки, що розгортається у гумористичному вимірі, образ Андрія підносить драматургію твору до рівня національної ідеї – прагнення повернення запорожців на Батьківщину, до рідного краю і козацької волі.

Саме Андрій виступає ініціатором втечі з турецької неволі, свідомо ризикуючи життям заради свободи й честі свого народу. Його вчинок продиктований не лише особистими мотивами, а глибоким усвідомленням обов'язку перед Вітчизною. Тому ліризм героя не замикається у сфері інтимного переживання, а набуває виразного патріотичного звучання. У його аріях і дуетах почуття до коханої нерозривно переплітається з любов'ю до України: образ Оксани сприймається як частина рідного світу, символ дому й землі, за які варто боротися. Таким чином, інтимне й національне зливаються в єдиний художній образ, у якому особисте почуття набуває громадянського змісту.

Ці риси особливо виразно розкриваються у *молитві Андрія «Владико неба і землі!» (III дія)*. У ній герой постає не лише як закоханий юнак, а як представник цілого покоління запорожців, змушених жити на чужині. У словах молитви звучить щира віра, звернення до всемогутнього Бога, радість і піднесення від думки про можливість повернення на рідну землю: *«Владико неба і землі, / Взиваємо Тобі з мольбою, / Десницесю всіх нас святою / З висот небесних осіни»*. У ньому висловлено прохання про Боже благословення і захист. Це коротке молитовне звернення, сповнене покори, віри та надії на небесну допомогу. Водночас у тексті відчутний і мотив болісної пам'яті про вигнання: життя на чужині осмислюється як стан духовної спустошеності й туги за рідним краєм. Поетичні рядки *«І в тузі спомини будили / Про горе й муки всі Твої»*, – передають молитовно-скорботний спомин про страждання Христа. Згадані у тузі муки і жертву Ісуса, пробуджують співчуття, покаяння та духовне переживання Його страждань.

⁸ Анічкін Л. Опера Семена Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» витримала іспит часом і ввійшла до золотого фонду української класики. До 150-річчя написання і прем'єри опери «Запорожець за Дунаєм». URL: http://www.cherkasymusicart.org.ua/mus/imag_news/File/Opera_ZZD.pdf

Ці спогади надають висловлюванню глибшого історичного підтексту, пов'язаного з драматичною долею України та козацтва після втрати Запорозької Січі. У такий спосіб молитва набуває характеру піднесеної духовної сповіді, у якій особисті почуття Андрія поєднуються з колективним переживанням усього народу, а його образ постає символом віри, відданості Батьківщині та надії на повернення до України.

У цій сцені концентруються основні риси художнього образу Андрія – ширість і глибина почуттів, відданість Батьківщині, віра у відродження рідної землі. Його індивідуальний голос набуває узагальненого звучання, стаючи символом прагнення запорожців повернутися до України, а сама сцена виконує важливу драматургічну функцію, готуючи подальший розвиток музичної дії.

Викладена *арія у куплетній формі* – два куплети, кожен з яких, відповідно, у *тричастинній репризній формі* (саме хор, виступаючи репризою, утверджує, та, водночас підсилює музичний та поетичний матеріал сольної партії Андрія).

Урочистий піднесений вступ вводить у загальний світлий врівноважений настрій усієї арії. Октавні «тремоло» оркестру у великій та малій октавах закликають до уваги. Хвилеподібній розміреній мелодії з терцієювою второю першої фрази (3–4 т.т.) відповідає її варіантне проведення із секстовою второю (5–6 т.т.) та наступним розгортанням (Приклад 1).

Приклад 1. Арія Андрія, опера Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» 1–9 т.т.

Помірна пульсація гармонії – одна функція на такт (причому тоніка із прохідними та допоміжними звуками витримана впродовж п'яти тактів), доповнюють відчуття урочистості, сили, впевненості: C-dur ¹ | T – ² | T – ³ | T – (sII₂) ⁴ | T – T(D₆₅) ⁵ | T – T(D₄₃) ⁶ | D₇-T₆₄-D₇ – T ⁷ | S – S – ⁸ | T – T ⁹ | D₇ – D₇ ¹⁰ | T – T ||. Неакордові звуки між співзвуччями тонічної функції розсвічують гармонічну палітру – вчуваються гармонії субдомінанти та домінанти (співзвуччя у послідовності позначені в дужках).

Форма арії, тематичний матеріал, структурування та тональний план відображені у наступній схемі:

	I куплет			II куплет			Закл
	соло	Соло	хор	соло	соло	Хор	
Вступ	Владико неба і землі	О, Боже, зглянься Ти над нами	Владико неба і землі	О бать- ківщина в чужині	Щасливу путь нам, Боже, дай	Щасливу путь нам, Боже, дай	
	a	b	a1	a2	b	a1	
2+6+1	4+4	(1)4+4	4+4	4+4	(1)4+4	4+4	6
C	C-a-C	a-d-C	C-Cg-a-C	C-a-C	a-d-C	C-Cg-a-C	C

Розпочинається перший куплет «Владико неба і землі, Взиваємо Тобі з мольбою!...»...» мелодією широкого дихання, сповненою глибокого ліризму. Її зміст виходить за межі інтимного переживання. У цьому номері любов до коханої органічно зливається з любов'ю до рідної землі й народу, а особисте щастя постає як частина загальнонаціональної мрії про волю. Андрій виступає не лише закоханим юнаком, а носієм патріотичного ідеалу, для якого блаженство – це передусім можливість жити на своїй землі та служити їй (Приклад 2).

Largo 9 Solo T. P

Тенор

Вла-ди-ко не-ба і зем-лі, взи-ва-є-мо Те-бе з моль-

бо-ю, де-сни-це-ю всіх нас свя-то-ю зви-сог не-бес-них о-сі-

ни. О, Бо-же, зглянь-ся на на-род, є-

Приклад 2. Арія Андрія, опера Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» 10–21 т.т.

Світла C-dur, утверджена на початку, символізує ясність і чистоту душевних поривань героя. Ладова світлотінь на словах «...десницею всіх нас святою» – відхилення в a-moll (Приклад 2, 15–16 т.т.) надає образу глибокої віри у захист і духовне покровительство.

Введення змішаного хору, який повторює тематичний матеріал першої частини куплету (реприза) у молитовно-просвітленому характері розширює особисте висловлювання до колективного звучання: думка Андрія стає голосом народу. Повторення хором (у першому куплеті початкових строф, у другому – заключних) частини кожного куплету стверджує їхню ідейну вагу, перетворюючи індивідуальне зізнання на громадянське кредо. Поступова динамічна градація від *p* до *f* підсилює відчуття внутрішнього піднесення, урочистості й сили національного духу.

Акомпанемент доповнює загальний настрій та емоційний стан, пов'язаний з ліричним мотивом кохання. Це арпеджовані перебори арфи із напластуванням гармонічної вертикалі у першому куплеті. Яскравий ладовий контраст у середині побудову вносить відхилення через побічну домінанту: D7 → a-moll (20–21 т.т.) та D7 → d-moll (24–25 т.т.), (Приклад 3).

Додаткові виконавські труднощі пов'язані з динамічним розвитком арії: поступова градація від *piano* до *forte* потребує від виконавця тонкого відчуття динамічного наростання, яке має досягатися не через механічне посилення звуку, а через поступове розширення резонансного простору і зростання внутрішньої емоційної напруги. Важливою складовою виконавської інтерпретації є також інтонаційна чутливість до ладових відхилень, зокрема переходів через побічні домінанти до *a-moll* і *d-moll*, які вносять у музичну тканину відтінки драматичного роздуму та емоційної напруги; у цих епізодах доцільним є легке темброве затемнення звучання, що підкреслює внутрішню драматургію образу. Важливо уникати надмірної драматизації: герой – молодий, світлий, натхненний, а не трагічний.

Загалом, виконання арії вимагає від співака поєднання вокальної витримки, інтонаційної точності та глибокого відчуття художнього змісту, адже образ Андрія постає не лише як ліричний образ закоханого юнака, а як носій піднесеної національно-патріотичної ідеї, що надає вокальній партії особливої духовної зосередженості, благородства й внутрішньої сили.

Висновки. Дослідження образу Андрія в опері Семена Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» дає підстави стверджувати, що цей персонаж відіграє ключову роль у формуванні ідейно-художньої концепції твору. Образ Андрія вносить у драматургію опери піднесено-ліричний і героїко-патріотичний виміри. Саме через цього героя композитор розкриває центральну ідею твору – прагнення запорожців повернутися на рідну землю, відродити втрачений зв'язок із Батьківщиною та відчути знову духовну свободу.

Драматургічна функція персонажа виявляється у його активній позиції. Саме Андрій виступає ініціатором втечі з турецької неволі, демонструючи рішучість, сміливість і готовність ризикувати власним життям заради свободи. У цьому вчинку втілюється одна з провідних ідей українського історичного світогляду – прагнення до волі, що традиційно пов'язується з образом козацтва. Завдяки цьому герой стає символом незламності національного духу й носієм героїко-романтичного ідеалу.

Музичне втілення образу Андрія вирізняється особливою ліричністю. Інтонаційна характеристика героя опирається на традиції українського побутового романсу та народнопісенної кантилені. Широка співуча мелодика, плавна хвилеподібна інтонаційна лінія, м'які інтервальні ходи створюють атмосферу ширості й задушевності, що підкреслює внутрішню чистоту та благородство персонажа. Світла тональність *C-dur*, утверджена на початку арії, символізує ясність духовних поривань героя і його віру у щасливе повернення на рідну землю.

Водночас композитор використовує ладово-гармонічні відхилення (зокрема переходу до *a-moll* та *d-moll*), що надають музичному образу глибшого емоційного змісту. Ці епізоди створюють своєрідну світлотінь, у якій поряд із радісним передчуттям визволення звучать мотиви болісної пам'яті про вигнання та туги за рідним краєм. Завдяки такому контрасту музична характеристика героя набуває психологічної багатомірності.

У виконавському аспекті партія Андрія становить значний інтерес для тенорового репертуару. Вона поєднує вимоги до високої вокальної майстерності з глибокою емоційною виразністю. Широка кантиленна мелодика потребує від співака рівного звуковедення, стабільної дихальної опори та вміння вибудувати довгі фрази «широкого дихання». Повільний темп і розмірена метрична пульсація вимагають особливої інтонаційної точності та контролю над динамікою звучання. Не менш важливою є здатність виконавця передати внутрішню духовну зосередженість героя, поєднавши ліричну ширість із піднесеним патріотичним пафосом.

Таким чином, образ Андрія в опері «Запорожець за Дунаєм» постає як художній синтез лірико-романтичного та героїко-патріотичного начал. Він уособлює ідеал молодого козака, у якому поєднуються духовна чистота, вірність коханню, відданість Батьківщині та активна воля до свободи. Завдяки цьому персонажу опера набуває не лише комічного, а й високого національно-патріотичного звучання. Андрій постає не просто ліричним героєм, а символом молодого сили українського народу, його незламного прагнення до свободи й повернення на рідну землю.

Література

1. Анічкін Л. Опера Семена Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» витримала іспит часом і ввійшла до золотого фонду української класики. До 150-річчя написання і прем'єри опери «Запорожець за Дунаєм». URL: http://www.cherkasymusicart.org.ua/mus/imag_news/File/Opera_ZZD.pdf
2. Бондарчук В. «Запорожець за Дунаєм» у режисерській інтерпретації Дмитра Гнатюка. *Українська музика* : науковий часопис. Львів : ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2017. Чис. 3 (25). С. 94–102.
3. Брюховецька О. «Запорожець за Дунаєм» і колоніальний міф. *Кіно-Театр*. 2008. №3. С.48-51.
4. Бугаєва О. В. Листи Т. Шевченка до С. Гулака-Артемівського: історія стосунків великих митців. *Українська біографістика*. 2014. Вип. 11. С. 37–53.
5. Гаджилова Г. Семен Гулак-Артемівський: життєві і творчі колізії. *Слово і час*. 2013. № 4. С. 17–27.
6. Гулак-Артемівський С. Запорожець за Дунаєм : комічна опера на 3 дії : клавір. Київ : Мистецтво, 1954. 212 с.
7. Кауфман Л. С. С. Гулак-Артемівський. Київ : Музична Україна, 1973. 37 с.
8. Пшенична О. Опера «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського – інтерпретаційно-аксіологічний дискурс. *Українська музика* : науковий часопис. Львів : ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2024. Чис. 2 (49). С. 123–130.
9. Чекан Ю. Львівський «Запорожець»: лірико-побутова комедія чи героїчна казка? *Збірник наукових праць Сучасне мистецтво*, 2025. № 21. 209–218. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.21.2025.350968>

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0

